

جشن نامهٔ دکتر سیروس شمیسا

به کوشش دکتر یاسر دالوند

کتاب سده

کتاب سده

عنوان و نام پدیدآور: جشن نامه دکتر سیروس شمیسا؛ به کوشش دکتر یاسر دالوند.
 مشخصات نشر: تهران: کتاب سده، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری: ۱۰۸۶ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۶۸-۲۳-۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: شمیسا، سیروس، ۱۳۲۸ - -- یادنامه‌ها
 موضوع: مقاله‌های فارسی - قرن ۱۴
 موضوع: Persian essays - 20th century
 شناسه افزوده: دالوند، یاسر، ۱۳۷۰ - - گردآورنده
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۸۳/م۸/PIR۸۱۲۳
 رده‌بندی دیویی: ۸۱/۶۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۷۷۴۶۹

تمامی حقوق محفوظ است. هیچ
 بخشی از این کتاب بدون اجازه مکتوب
 ناشر قابل تکثیر یا تولید مجدد به هیچ
 شکلی از جمله چاپ، فتوکپی، انتشار
 الکترونیکی، فیلم و صدا نیست. این اثر
 تحت پوشش قانون حمایت از حقوق
 مؤلفان و مصنفان قرار دارد.

ISBN: 978-600-8968-23-8

جشن نامه دکتر سیروس شمیسا

به کوشش دکتر یاسر دالوند

چاپ اول: ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۹۸۰۰۰ تومان

آماده‌سازی و تولید: آتلیه سده

صفحه‌آرا: کیمیا ادیسی

ناظر فنی چاپ: فرهاد جاوید

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپ قشقایی

تلفن نشر: ۰۹۱۲۳۴۷۲۸۳۸.۰۲۱ - ۶۶۸۶۲۱۴۳

فهرست

- پیشگفتار..... ۹
به جای مقدمه: هنوز خود را دانشجو می‌دانم..... ۱۳
کتاب‌شناسی دکتر سیروس شمیسا..... ۲۱
نمونه‌هایی از اشعار و داستان‌ها..... ۳۱
نمونه‌ای از تتبعات ۵۳

مقالات اهدایی

- «از اغما»؛ تأملی در ساختار و پیرنگ «بوف کور»/ شهرام آزادیان ۶۱
پیوند بینامتنیت و هستی‌شناسی پسامدرنیستی .../ عبدالله آلبوغبیش ۷۳
یادگار زیریران: نثر توأم با شعر/ ژاله آموزگار..... ۹۷
نکات و اشاراتی نویافته دربارهٔ فردوسی و شاهنامه/ سجاد آیدنلو..... ۱۱۱
آیا پندنامه از عطار نیشابوریست؟/ رضا اشرف‌زاده ۱۳۳
جای پای قصیده در غزل‌های خاقانی/ دکتر نصرالله امامی - ابراهیم سروستانی تک..... ۱۴۵
با شکیب کوه و صبر سنگ .../ محمدرضا برزگر خالقی - معصومه قدیری‌نژاد..... ۱۷۱
رویارویی بارید و نکیسا در خسرو و شیرین .../ بهروز بامدادی ۱۹۱
استثنای مُنقطع: جانب ادبی و وجه تشبیهی آن .../ احمدرضا بهرام‌پور عمران..... ۲۰۱
بایزید بسطامی دربارهٔ ذات حق چه می‌گوید؟/ نصرالله پورجوادی ۲۰۷
Contrast و نقش آن در تبیین شعر/ سید محمد ترابی ۲۱۱
بحشی در چگونگی ساخت اوزان تازهٔ عروضی/ محمدمامیر جلالی..... ۲۱۷
انسان در گذرگاه بهشت و دوزخ/ یدالله جلالی پندری ۲۶۱
سَخْن ماند از تو همی یادگار: کوشش در به‌فهمی .../ جویا جهانبخش..... ۲۸۵
نسبت ادب عامه با قدرت و سانسور/ کاووس حسن‌لی ۲۹۹
گرایش حافظ به مهرپرستی: یکی از موهومات و تزهات/ سعید حمیدیان..... ۳۱۳
تطور معنایی ترکیب «آب‌دندان» در متون ادب فارسی/ علی حیدری..... ۳۱۹

- تأملی در روش تحقیق علوم انسانی / احمد خاتمی ۳۳۳
- مهرپرستی / بهاءالدین خرمشاهی ۳۴۷
- دربارهٔ دو بیت معروف منسوب به فردوسی / ابوالفضل خطیبی ۳۵۵
- دو قاعدهٔ آوایی کهن در زبان فارسی و تبیین اهمیت آن / یاسر دالوند ۳۶۱
- به سوی تو من چشم بالا بردم: زبور ۱۲۲ پهلوی / تورج دریایی ۳۹۱
- ساختارشکنی دوگانه‌های متناقض‌نما در مثل «نداشت نداشت» / حسن ذوالفقاری ۳۹۹
- ادبیات: پژوهشی ریشه‌شناختی و ... / سید محمد راستگو - سید محمدفرید راستگوفر ۴۲۱
- میزان‌بندی و سکوت: مقدمه‌ای بر تحلیل ... / مسعود راستی‌پور - بهراد بنائی ۴۴۱
- نگاهی به داستان «حسین» از مجموعهٔ ... / هرمز رحیمیان ۴۶۵
- واژه‌های سغدی در متن‌های فارسی / علی رواقی ۴۷۱
- وصیت‌نامه یا وصایای فضل‌الله حروفی / توفیق سبحانی ۴۸۹
- مثنوی مینویی / قدمعلی سرامی ۴۹۹
- عوامل تأثیرگذار بر شکل‌گیری سبک‌های دوره‌ای در ... / قهرمان شیری ۵۱۱
- بعضی ویژگی‌های دیوان صوفی هروی (قرن نهم) / علی‌اشرف صادقی ۵۴۱
- از مدحت امیران تا ستایش وطن ... / باقر صدیقی ۵۵۹
- اسیاع و انصاف اسبوع در مصحف‌های قرآنی / علی صفری آق‌قلعه ۵۷۳
- مثلت دلالت / کورش صفوی ۵۸۳
- میزان استفاده از صورت‌های شکسته در آثار ادبی ... / امید طیب‌زاده ۵۹۷
- طرح چند نکتهٔ ایهامی در غزلیات حافظ / مجید عزیزی ۶۱۷
- ابویعقوب سکاکی، داندل دیویدسون و استعاره: در باب ... / داوود عمارتی ۶۲۹
- تکرار حرف اضافه / محمد غلامرضایی ۶۴۵
- سندی دربارهٔ زادگاه عطار: کندیشتن یا کدکن / محمود فتوحی رودمجنی ۶۵۵
- ایهام موقعیت / مهدی فیروزیان ۶۶۹
- پیرامون چند بیت از خاقانی / سعیدالله قره‌بگلو - مهدی رضانی ۶۸۵
- معیارهای تعیین مرز مصراع در شعر نیمایی / علی‌اصغر قهرمانی مقبل ۶۹۱
- سونش سوهان / میرجلال‌الدین کرآزی ۷۱۱
- آسیب‌شناسی بلاغت سنتی / احمد گلی ۷۱۷
- پیشگامان فراداستان در ادبیات ... / نفیسه لیاقی مطلق - محمد محمودی ۷۲۵
- بوطیقای ژانر غنایی با نگاهی به منظومهٔ ... / محمدحسین محمدی ۷۴۳
- نکته‌ای تقویمی در دیباچهٔ گلستان سعدی / محمود مدبری ۷۶۵
- برادری دینی، برابری آسمانی و همزیستی انسانی ... / رحمان مشتاق‌مهر ۷۶۹
- گلرخسار، ایدئولوژی و تناقض / مریم مشرف ۷۸۵
- حافظ پژوهی از «مکتب حافظ» تا امروز / علیرضا مظفری ۷۹۹
- ماجرای ماجرا کم کن / مهدخت معین ۸۲۱
- پژوهشی در باب باده و باده‌گساری در دیوان خاقانی / سعید مهدوی‌فر ۸۳۳

- ۸۹۱..... نکاتی چند درباره اشعار فارسی کلیله و دمنه/ محمد مهیار.....
- ۹۰۵..... محمدصالح رضوی و رباعی‌نامه‌های او/ سید علی میرافضلی.....
- ۹۱۵..... درنگی در چند بیت شاهنامه/ اکبر نحوی.....
- ۹۲۱..... طلایه‌داران شعر پارسی در هندوستان/ مهدی نوریان.....
- ۹۳۱..... فتوت: مروری تاریخی و اجتماعی/ علیرضا نیکویی.....
- ۹۴۳..... تحلیل «ماهی سیاه کوچولو» بر اساس فلسفه آگزیستانسیالیسم/ بتول واعظ.....
- ۹۵۷..... بیهقی و نقد ادبی/ محمدجعفر یاحقی.....

درباره استاد

- ۹۷۷..... سخنی چند از استاد مهدی محقق.....
- ۹۸۹..... یادهای مبهمی هنوز/ الوند بهاری.....
- ۹۹۷..... پارادوکسی به نام «سیروس شمیسا»/ حسین پاینده.....
- ۱۰۰۱..... سخنی کوتاه درباره دوست و همکار ارجمند.../ سید محمد حسینی.....
- ۱۰۰۷..... پژوهشگری پیرو مکتب علامه قزوینی و سعید نفیسی/ اصغر دادبه.....
- ۱۰۱۱..... نامه/ حکیمه دبیران.....
- ۱۰۱۳..... Bridging distance through culture/ نسرین رحیمیه.....
- ۱۰۱۷..... از دستاوردهای دکتر سیروس شمیسا/ حمیدرضا شایگان فر.....

سروده‌های اهدایی

- ۱۰۲۳..... بی‌بدیل (در پاسخ غزلی از دکتر شمیسا)/ صدرا روحانی رانکوهی.....
- ۱۰۲۵..... جولانکده عشق/ صدرا روحانی رانکوهی.....
- ۱۰۲۷..... مرغ سفالی/ صدرا روحانی رانکوهی.....
- ۱۰۲۹..... راز سترگ/ محمدرضا روزبه.....
- ۱۰۳۳..... لحظه‌های بلورآجین/ عزت‌الله سپهوند.....
- ۱۰۳۵..... جنگ/ شمس لنگرودی.....
- ۱۰۳۷..... غزلی برای سیروس شمیسا/ علی مظفری.....
- ۱۰۳۹..... «رحمت» این تازه غزل را به «شمیسا» برسان/ رحمت موسوی گیلانی.....

نامه‌هایی به استاد

- ۱۰۴۱..... نامه‌هایی از میگوئل سرانو.....
- ۱۰۵۳..... نامه‌ای از کامل مصطفی الشیبی.....
- ۱۰۵۷..... نامه‌ای از ل. پ. الول ساتن.....
- ۱۰۵۹..... نامه‌ای از عبدالمحمد آیتی.....
- ۱۰۶۱..... نامه‌ای از دکتر سید جعفر سجادی.....
- ۱۰۶۲..... نامه‌هایی از سیامک مهاجر.....
- ۱۰۶۹..... نمونه‌هایی از دست‌نوشته‌های استاد.....
- ۱۰۷۷..... عکس‌ها.....

پیشگفتار

در سال ۱۹۲۲م، چهل و سه نفر از مستشرقین اروپا و جمعی از مشاهیر فضیلاى ایران برای قدردانی از خدمات ادوارد براون (به مناسبت شصت سالگی اش) مقالات و رسالاتی نوشته در کتابی فراهم آوردند و در روز تولد او هدیه فرستادند. براون در مکتوبی راجع به این قدردانی چنین می نویسد^۱:

در این اواخر بعضی از اکابر و مشاهیر ایران به مناسبت داخل شدن مخلص در سال شصتمین عمر خود (در ۷ فوریه) یعنی گذشتن از پنجاه و نه سالگی تبریک نامه‌ای با مدیحه‌ای به خط بسیار قشنگ، یعنی به خط عمادالکتاب [...] با کتاب مناسبی [...] به طریق ارمغان و یادگار به مخلص فرستاده بودند. این لطف و مهربانی از طرف اشخاصی که بعضی از ایشان را شخصاً هم نمی‌شناسم خیلی بر من اثر کرد و خجالت می‌کشم که این خدمات‌های جزئی را که به ایران کرده‌ام به این درجه تقدیر بفرمایند ولی حقیقه^۲ از هیچ شرفی که در مدة العمر حاصل شد اینقدر تفاخر و ابتهاج نکرده‌ام که از این و نمی‌دانم به چه زبان یا به چه وسیله بتوانم چنانکه باید و شاید از عهده^۳ شکر این نعمت کبری به‌درآیم.^۲

۱. مقدمه تاریخ ادبیات ایران (از صفویه تا عصر حاضر)، ترجمه رشید یاسمی، ص ۱۴.

۲. همانجا.

محمد معین نیز در سال ۱۳۲۵ یادنامه پوراوود را منتشر کرد.^۱ همچنین مجتبی مینوی کتاب هفتاد سالگی فرخ را به مناسبت هفتادمین سال ولادت سید محمود فرخ، و حبیب یغمایی یادنامه تقی‌زاده را به چاپ رساندند. از آن وقت باز، آیینی نیکو و فرهنگی پسندیده رواج یافته است که جهت سپاسگزاری و قدردانی از استادان و دانشمندان عرصه علم و فرهنگ و ادب، «جشن‌نامه»ها و «ارج‌نامه»ها و «یادنامه»هایی را به سامان می‌رسانند.

یکی از این دانشمندان و پژوهشگران بی‌ملال و نستوه، استاد سیروس شمیسا است که خدمات ایشان در حوزه زبان و ادب بر همگان آشکار و بی‌نیاز از شرح است. به حق می‌توان هر یک از آثار ایشان را در زمینه حافظ، مولوی، فردوسی و ... آغازگر مکتبی نوین دانست. از دیگر سوی، تلاش‌های ایشان در راستای سوق دادن ادبیات «فاضلانه» به سوی ادبیاتی «عالمانه» و «روشمند» نیز پیداست.

باری، نگارنده این سطور، در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری افتخار شاگردی در محضر استاد را داشته است و از ایشان علاوه بر درس دانش (که «گر بگویم شرح آن بی‌حد شود»)، درس اخلاق و آزادی و جوانمردی نیز فراگرفته است. هم از این روی، و هم به جهت حقی که استاد بر گردن ادبیات و اهل ادب دارند، نگارنده و جمعی از دست‌آوردان ایشان مجموعه حاضر را به پیشگاهشان تقدیم می‌کنیم. «تا چه قبول افتد و چه در نظر آید».

در این بخش شایسته است به چند نکته اشاره کنم:

در متن مقالات اهدایی، تا حد امکان تلاش شده است که در نشانه‌گذاری‌ها و نحو جملات و نحوه ارجاع‌دهی نویسندگان تغییری ایجاد نشود (در معدودی از مقالات که از این حیث نابه‌سامان و آشفته بودند اصلاحاتی اعمال شد). در برخی موارد از شیوه‌ای که در کل متن کتاب اعمال شده است، تبعیت کرده‌ام؛ نمونه را: تمامی مواردی که نویسندگان کسره اضافه را با یاء بزرگ («خانه‌ی») نوشته‌اند آن را با یاء کوچک ضبط کرده‌ام («خانه»). تنظیم فاصله‌ها و نیم‌فاصله‌ها نیز از جانب ما است. یادداشت‌های پایانی مقالات را تماماً به پانویس منتقل کرده‌ام و اصلاحاتی از این دست، که همگی ناظر بر شیوه کلی کتاب بوده است.

مطالب دریافتی (با توجه به محتوای آن‌ها) به سه بخش «مقالات اهدایی»، «درباره استاد» و «سروده‌های اهدایی» تقسیم شده‌اند. در این سه بخش، مطالب را بر پایه اولین حرف نام خانوادگی نویسندگان (و بر پایه حروف الفبا) تنظیم کرده‌ام.

۱. استاد پوراوود در سال ۱۳۴۷ در گذشته‌اند، یعنی در هنگام نشر این اثر در قید حیات بوده‌اند؛ حال آنکه امروزه «یادنامه» به کتابی اطلاق می‌شود که پس از فوت محقق (به یاد او و به پاس زحماتش) به سامان رسیده باشد.

در پایان بر خود واجب می‌دانم که از تمامی کسانی که مرا در نشر این کتاب یاری رسانده‌اند سپاسگزاری کنم:

نخست از تمامی استادان و پژوهشگرانی که با ارسال مطالب ارزنده‌شان، ندای اینجانب را لیبیک گفتند، سپاسگزارم. سخت ممنون و مت‌دار همگی هستم.

از دوست ارجمندم، دکتر الوند بهاری - ادام الله توفیقاته - سپاسگزارم که از نخستین روزهای کار جشن‌نامه تا آخرین مراحل کار، پیوسته همراه و یاری‌رسان بنده بوده‌اند و همواره مرا از اندیشه‌ی صائب و پیشنهادهای ارزشمندشان بهره‌ور ساخته‌اند. «خداش در همه حال از بلا نکه دارد!»

از دیگر دوستانم، محمدحسین رضوانی فوکلائی، سید محمد عبدی و همگی عزیزانی که ممکن است نام مبارکشان را اکنون به خاطر نیاورم، تشکر و قدردانی می‌کنم که هر کدام به‌گونه‌ای مرا یاری رسانده‌اند.

در پایان، مدیر محترم نشر کتاب سده، جناب حسین جاوید را سپاس می‌گزارم که با لطف و مهربانی در مراحل کار مرا یاور بوده‌اند و با حمایت‌هایشان همواره مرا دلگرم داشته‌اند. سلامت و صلابت همگان را آرزو مندم.

یاسرالدوند

تیر ۹۸